

Brug og misbrug af de antikke Olympiske Lege^{*}

Af Thomas Heine Nielsen

In memoriam

Mogens Herman Hansen (1940–2024)

Sportswashing

Det er efterhånden et fast ritual i vestlige medier at kritisere arrangører af store sportsbegivenheder som OL eller VM i fodbold for *sportswashing*, særligt, fristes man til at sige, hvis arrangørerne ikke hører til den lille skare af lande, der udgør Vesten, men til den såkaldt Tredje Verden.¹ Tænk blot på de bølger af kritik, der skyllede ind over Kina op til OL i Beijing 2008² eller den tsunami, der ramte Qatar i forbindelse med VM i fodbold i 2022.³ Denne kritik synes at tiltage, efterhånden som lande som Kina, Rusland, Brasilien, Qatar og Saudi Arabien påtager sig værtsskabet for stadig flere store internationale sportsbegivenheder.⁴

* Denne artikel bygger på foredrag og forelæsninger holdt i Filologisk-Historisk Samfund (2022), i Klassikerforeningen (2024), i Platonselskabet (2024) og på Nanterre i Paris (2024); det meste af stoffet har jeg diskuteret ud fra lignende problemstillinger i Nielsen 2022, 2023a, 2023b, 2024a, 2024b, og 2024c. Jeg refererer ikke systematisk til disse arbejder i noterne nedenfor, men primært til de værker af andre forskere, jeg har fundet nyttige. Jeg har ikke forsøgt at udrydde alle rester af min mundtlige stil. – Tak til Gorm Tortzen for invitationen til at tale til Platonselskabet.

1. Lykkeberg 2024.
2. Hansen 2008.
3. Ravensborg 2019.
4. Om sådanne landes værtsskaber for store sportsbegivenheder: Grix *et al.* 2019.

Sportswashing opfattes i vestlige medier som direkte misbrug af sportsbegivenheder, der helst skulle være klinisk rensset for politik.⁵ Men hvad ér *sportswashing* egentlig? Da det er et begreb, der hører hjemme i mediernes debat og fortrinsvis i den mere polemiske del af den, hvor ordet bruges decideret udskammende, skal man nok ikke forvente, at begrebet er specielt entydigt eller helt transparent. Det synes dog at være sådan, at den mest almindelige brug af ordet er til at stemple værter for store sportsbegivenheder som uhæderlige og beregnende manipulatorer af begivenhederne. Som Martyn Simpson, sportsjournalist på det britiske medium *National World*, skriver: “The term is used when an individual, group, corporation, or nation-state uses sport to improve its reputation and public image. At nation-state level, it is generally used to direct attention away from a poor human rights record.”⁶ Det er primært den sidstnævnte brug af ordet: til at referere til faktiske eller antagne krænkelse af menneskerettighederne, der har fyldt i debatterne om f.eks. OL i Beijing i 2008 eller VM i fodbold i Qatar 2022, og som utvivlsomt vil svirre om ørene på alle op til VM i Saudi Arabien i 2032.

Sportswashing i det antikke Grækenland?

Lad mig begynde med at spørge, om de klassiske græske bystater ‘sportsvaskede’ deres internationale omdømme i denne forstand. Der var nok enkelte antikke filosoffer, der havde et par ideer, som nogle forskere betragter som forløbere for de moderne tanker om menneskerettigheder,⁷ men et systematisk formuleret og alment accepteret sæt af menneskeret-

5. Hyldal 2012; Jensen 2018; Kobbersmed 2020; Knuth 2021.

6. Simpson 2021.

7. Se Bett 2012; se også, for en kortfattet fremstilling, Høeg 2024: 24–25.

tigheder forelå ikke⁸ og *kunne* formentlig ikke foreligge i den ekstremt fragmenterede græske bystatskultur:⁹ Der var i den polycentriske græske verden ingen overordnet organisation,¹⁰ der kunne lovgive for alle de mere end 1.000 bystater, som eksisterede i arkaisk og klassisk tid.¹¹ Hver bystat gav sine egne love, og bystaterne lovgav udelukkende for deres egne borgere, ikke for menneskeheden.¹² I den mest vinklede betydning af ordet: til at stemple (påståede eller reelle) krænkelser af menneskerettighederne, sportsvaskede græske bystater derfor ikke deres internationale omdømme, for det kunne de ikke: Der *var* ingen menneskerettigheder at krænke, og følgelig intet behov for at bortlede opmærksomheden fra krænkelser af dem. Her er det også værd at erindre, at selv store tænkere som Aristoteles mente, at slaveriet var en helt igennem naturlig, gavnlig og retfærdig ting¹³ – og som Halland (2018: 21) siger: “In a slave-owning economy, the idea that all people are born equal would have contradicted a blantant reality, one that was as self-serving as it was universal.”

Det er selvfølgelig rigtigt, at vi i kilderne undertiden støder på begrebet ‘grækernes fælles *nomoi*’.¹⁴ Sådanne *koinoi nomoi* dikterede f.eks., at det var forkert at fængsle hellige budbringere (*spondophoroi*),¹⁵ at helligdomme skulle skånes i krig,¹⁶ at en sejrherre skulle udlevere den

8. Johansen 1991: 150; Hansen 2010: 325.

9. Om den græske bystatskultur: Hansen 2000 og 2004.

10. Low 2007: 96.

11. Om antallet af bystater i den græske bystatskultur: Hansen & Nielsen 2004: 53–54.

12. Der var altså tale om borgerrettigheder: Hansen 2010: 321.

13. Arist. *Pol.* 1254b.

14. Se Harris 2024: 136–37; se også Low 2007: 95–101.

15. Rhodes & Osborne, *GHI* 404–323: no. 35.13–14.

16. Thuk. 4.97.2–3.

besejrede fjendes faldne soldater til begravelse,¹⁷ at supplikanter skulle respekteres,¹⁸ osv. Det er dog klart, at *nomoi* i sådanne sammenhænge henviser til almindelig interbystatslig skik og brug og ikke til positiv ret. Respekten for supplikanter var f.eks. religiøst forankret.¹⁹ Det er også klart, at der med ‘grækerne’ i disse sammenhænge primært henvises til bystaternes voksne mandlige borgere, dvs. til en minoritet af enhver bystats befolkning: Disse *nomoi koinoi ton Hellenon*²⁰ tager egentlig ikke højde for kvinder, fremmede eller slavegjorte.

Det er altså ikke urimeligt at sige, at græske bystater ikke kunne sportsvaske deres image i den mest almindelige betydning af ordet: Der var intet der bare mindede lidt om moderne menneskerettigheder at krænke i den græske bystatskultur.

Soft power

Men i den lidt mindre vinklede brug af ordet: til at pege på bestræbelser på at forbedre sit internationale ry og omdømme, kunne begrebet nok bruges, for antikke græske arrangører af store sportsbegivenheder høstede naturligvis visse gevinster af deres anstrengelser. Men i stedet for *sportswashing* var det nok mere fornuftigt af bruge begrebet *soft power* i denne sammenhæng. Begrebet er udviklet af den amerikanske teoretiker Joseph Nye, først og fremmest i hans stærkt anbefalelsesværdige bog fra 2004, *Soft Power – the Means to Success in World Politics*.²¹

17. Lys. 2.7–10.

18. Thuk. 3.58.1.

19. Hom. *Od.* 7.165, 9.270–71.

20. Dette udtryk forekommer f.eks. i Rhodes & Osborne, *GHI* 404–323: no. 35.13–14.

21. Om sport og *soft power*, se også Bonde & Elsborg 2020: 60–63; Bonde 2022 og Elsborg 2022.

Magt er en stats evne til at nå sine udenrigspolitiske mål, ved hjælp af *bløde (soft)* eller ved hjælp af *hårde (hard)* magtmidler. Hårde magtmidler er økonomi og militær, altså knytnæven, mens blød magt er evnen til at tiltrække andre stater og få dem til umærkeligt at dele ens synspunkt snarere end at tvinge dem til det – en slags forførelseskunst, kunne man sige. Sådant blød magt hviler på en stats omdømme, historie, kultur, værdier, politik og undertiden sprog,²² samt på den beundring og hengivenhed, sådanne kulturelle ressourcer vækker i andre staters befolkninger. Den kærlighed og begejstring, der den dag i dag omgiver The Beatles, er f.eks. en væsentlig kilde til den bløde magt, England på trods af alt stadig har.²³

En stat kan øge sin bløde magt ved f.eks. at forbedre sit internationale omdømme, og moderne stater har ofte gjort det – eller forsøgt at gøre det – ved at arrangere store sportsbegivenheder, og undertiden har de haft stor succes med det. I sin fine bog *The Nazi Olympics* konstaterede Richard Mandell trist men sagligt, at OL i Berlin 1936 gav omverdenen et ganske favorabelt indtryk af de nazistiske barbarer.²⁴ Men også mere normale stater har benyttet denne strategi. Som samme Mandell siger i en anden fin bog, *The Olympics of 1972. A Munich Diary*: “A never denied object of the 1972 Olympics was to counter the bad-German, totalitarian reputation of the successful German Olympics of 1936.”²⁵

Så vidt vi ved, benyttede ingen græske bystater deres festivaler til imageforbedring på samme systematiske måde, som nazisterne misbrugte OL i 1936. Men græske arrangører bestræbte sig naturligvis på

22. Se f.eks. fig. 3 på s. 31 i Grix *et al.* 2019.

23. Nye 2004: 50; Goldblatt 2018: 397–98.

24. Mandell 1971: xiii–xiv, 105, 156–58, 232.

25. Mandell 1991: xiv.

at formidle det billede af sig selv, de helst så, omverdenen havde,²⁶ f.eks. gennem de præmier, man uddelte. Det var kun ved de fire store panhelenske festivaler – i Olympia, i Delphi, i Nemea og på Isthmen nær Korinth – at sejrherrens præmie udelukkende var en symbolsk bladkrans, og det er efter alt at dømme dét, der er grunden til, at klassiske kilder omtaler konkurrencerne ved disse festivaler som *agones stephanitai*:²⁷ Deres prestige var så stor, at arrangørerne ikke havde nødig at uddele kostbare præmier. Ellers blev der udsat værdifulde præmier, ofte i form af bronzegenstande som trefødder eller i form af kendte lokale produkter. I Sikyon på det nordøstlige Peloponnes var præmierne ved festivalen *Pythia* f.eks. bægre (*phialai*) af sølv,²⁸ og i Pellene i Achaia blev sejrherrene præmieret med berømte lokale tekstiler ved festivalen til Apollons ære.²⁹

Men nogle bystater havde selvfølgelig bedre muligheder end andre, når det kom til at formidle et positivt billede af sig selv, og som det ofte er tilfældet, er Athen det bedste eksempel. Ved Panathenæerne, Athens største festival,³⁰ var præmierne også et kendt lokalt produkt – olivenolie – i kombination med luksuskeramik i form af de berømte panathenæiske prisamforer. Olien blev tildelt sejrherrene i så generøse

26. Se f.eks. hvad Kong Alkinoos i *Odysseen* (8.100–103) siger: Lad os altså gå ud og prøve hinanden i alle | former for sport, så vor fremmede gæst kan fortælle derhjemme | til sine egne hvor meget vi overgår andre i idræt, | boksning og brydning og spring og sprint på hurtige fødder (over. O.S. Due 2002).

27. Xen. *Mem.* 3.7.1; Aeschin. 3.179; Arist. *Rhet.* 1357a19–20; Isocr. 15.301, *Epist.* 4.10; Dem. 20.141; se Remijsen 2011.

28. Pind. *Nem.* 9.51–53 og 10.43 m. schol.

29. Pind. *Ol.* 9.97–98 og *Nem.* 10.44 m. schol. – Om præmier i græske sportskonkurrencer, se Kyle 1996 og 1998; Mann 2018; og Papakonstantinou 2002 og 2024.

30. Om Panathenæerne: Bentz 1998; Miller 2004: 132–45; Neils 1992, 1996; Palagia & Choremi-Spetsieri 2007; Shear 2001, 2003, 2021a, 2021b.

kvanta, at præmierne ved Panathenæerne må have været de mest værdifulde uddelt af nogen bystat i den græske verden. Sejrherreren i mændenes *stadion* fik f.eks. nok 80 af disse amforer,³¹ hver med et rumindhold på omtrent en *metretes*, dvs. 39.4 × 80 liter olie fra lundene tilhørende Athene, bystaten Athens store skytsgudinde. Amforerne selv var dekoreret i statelig sortfigursstil med, på bagsiden, et billede af den disciplin, hvori præmien var hentet hjem,³² og, på forsiden, et ærefrygtindgydende portræt af Athene i fuld bevæbning – Zeus’ datter, som bystaten skyldte sit navn. I kraft af dekorationen og deres store antal tegnede og spredte disse amforer effektivt et billede af Athen som en mægtig, generøs og magtfuld bystat med en stor gudinde på sin side, kort sagt som den ledende græske bystat. Så kendte var de panathenæiske prisamforer, at Pindar i den *10. Nemeiske Ode* (35–36) for det prosaiske ‘Theaios fra Argos vandt ved Panathenæerne’ kan sige:

I ler som var brændt i ild kom oliventræets
frugter til Heras mandige folk, omsluttet af krukke-
malede vægge.³³

Oveni det kraftfulde visuelle udtryk kom den majestætiske indskrift, som var en fast del af udsmykningen: “Jeg er en af præmierne fra Athen”, til venstre for fremstillingen af gudinden.

31. Shear 2003: 95.

32. Hamilton 1996 mener, at bagsidens billeder ikke afbilder den disciplin, præmien blev taget hjem i, men derimod skal forstås som “a mixture of illustrations, displaying the Panathenaia in all its glory” (142), og Osborne 2018: 54 accepterer tilsyneladende denne fortolkning. Hvis fortolkningen er korrekt, hylder bagsiderne altså ikke sejrherren, men Athen.

33. Overs. Johansen 1981.

Elis og festivalen i Olympia

Det står altså ret klart, at bystaterne kunne bruge deres sportsfestivaler til skærpe deres profil og forbedre deres omdømme. Der var dog ikke mange bystater, der havde samme ressourcer som Athen, og det var vel bl.a. præcis dette forhold, Panathenæerne skulle gøre klart for enhver. Athen var, særligt i klassisk tid, faktisk en bystat med adskillige kilder til *soft power*, som f.eks. (i) den berømte flåde, som utallige roere fra andre bystater gjorde tjeneste i;³⁴ (ii) den fortjenstfulde indsats under Perserkri-
gene;³⁵ (iii) de berømte digtere; (iv) de vidt udbredte sølvmonter (uglerne);³⁶ (v) den smukke arkitektur;³⁷ (vi) det velfungerende demo-
krati;³⁸ (vii) de filosofiske og retoriske skoler;³⁹ og (viii) ikke mindst dialekten, som blev grundlaget for den hellenistiske *koiné*.⁴⁰ De fleste andre byer måtte nøjes med langt mindre, og Elis, værten for antikkens 'olympiske lege', havde stort ikke andet end helligdommen i Olympia og den dertil knyttede festival at gøre godt med.⁴¹ I hvilken udstrækning

34. Gabrielsen 2002: 208; Hansen 2006: 10–11; Pritchard 2019: 107. – Se også Thuk. 7.63.3, hvor historikeren lade Nikias sige, at de fremmede roere i flåden blev be-
tragtet som athenere, fordi de efterlignede athenernes *tropoi*, og at de blev beun-
dret *kata ten Hellada*; tanken er tydeligvis, at flåden var berømt og beundret, altså
en kilde til *soft power*.

35. Hdt. 7.139.

36. Kallet & Kroll 2020: 13–38.

37. Shear 2016.

38. Hansen 1999.

39. Mejer & Bloch 2005; Haake 2015.

40. Horrocks 1997: 33–36; Blomqvist 2010; Colvin 2014: 168.

41. Om Elis som vært for de antikke olympiske lege: Crowther 2003; Nielsen 2007:
29–54, 2014.

brugte eller misbrugte Elis festivalen til ære for Zeus Olympios til formål der ikke var sportslige eller religiøse?

I modsætningen til situationen i moderne tid, hvor OL til stadighed afvikles i en ny metropol, migrerede de antikke olympiske lege ikke mellem den græske verdens storbyer: De blev altid afviklet samme sted – i Olympia⁴² – fordi de var en integreret bestanddel af en bestemt religiøs festival – festivalen til ære for Zeus i Olympia – som altid blev afviklet af den samme bystat: Elis, i hvis territorium Olympia lå. De olympiske lege hørte simpelthen hjemme i Elis per definition, på samme måde som Panathenæerne hørte hjemme i Athen og *Hekatombaia* i Argos, osv. Det er da også grunden til, at den olympiske festival hed som den gjorde. På græsk hed festivalen til Zeus Olympios' ære τὰ Ὀλύμπια, et navn der, som det var temmelig almindeligt, var afledt af den tilbedte guds tilnavn (*epiklesis*), i dette tilfælde *Olympios*.⁴³ De konkurrencer, der var indlejret i festivalen som spektakler, fik selve festivalens navn og kaldtes derfor også τὰ Ὀλύμπια. 'Lege' i det moderne navn har altså intet modstykke i det græske navn. Grækerne kaldte konkurrencer ἀγῶνες, et ord som er kilden til moderne ord som 'agoni' og betyder 'seriøs, hård kamp' og intet med rekreativ adspredelse har at gøre. Men dette ord indgik ikke i de antikke konkurrencers *navn*.

Under normale omstændigheder blev festivalen i Olympia altså altid arrangeret og derfor kontrolleret af bystaten Elis. Kun usædvanlige omstændigheder, og det vil sige: krig, kunne lave om på dette, som f.eks. i 364 f.Kr., da det Arkadiske Forbund under dets krig mod Elis erobrede Olympia og oprettede en lille satellit-bystat ved navn Pisatis, i hvis

42. Om stedet Olympia, se Miller 2004: 87–95; Barringer 2021: 34–62; Sinn 2021.

43. Chaniotis 2011: 14.

hænder forbundet nominelt lagde afviklingen af festivalen dét år.⁴⁴ Men dette var en engangsforestilling, og allerede i 360 var Elis tilbage i rollen som arrangør af festivalen.

Dette var altså de antikke Olympiske Lege, og det vil stå klart på baggrund af det ovenstående, at de *altid* blev afviklet samme sted, i Olympia, da dette sted husede Elis' helligdom for Zeus Olympios.

Festivalen til ære for Zeus Olympios blev altså altid afviklet i Olympia, og denne helligdom lå ca. 40 km syd for Elis by. I sammenligning med moderne OL-værter havde Elis dermed den fordel – og byrde – at stå for alle afholdelser af de Olympiske Lege. Byen behøvede altså ikke, sådan som moderne værtsbyer *in spe* stort set altid føler sig nødsaget til, at føre dyre kampagner blot for af få 'legene til byen', og man kan ikke *a priori* mistænke byen for at have andet end ukontroversielle religiøse motiver til at afvikle festivalen: Den tilhørte Elis per definition og byen var religiøst forpligtet til at afvikle den.

Elis arrangerede sin berømte festival helt på egen hånd, sådan som det var gængs praksis for græske bystater. Det var kun ganske få festivaler, der blev arrangeret af mere end en enkelt bystat, sådan som f.eks. *Dorieia*, der blev arrangeret af den doriske *pentapolis* bestående af Knidos, Kos, Ialysos, Kamiros og Lindos,⁴⁵ eller den pythiske festival i Delphi, der blev arrangeret af Det pyliske Amfiktyoni.⁴⁶ Den olympiske festivals prestige og berømmelse, som var uden sidestykke i den græske

44. Nielsen 2002: 118–19; Crowther 2003. Herodot (6.127.3) omtaler et andet tilfælde af tab af værtsskabet, til den dunkle Pheidon af Argos, hvis datering er helt uvis (Köiv 2000; Hall 2024: 29–32), men må ligge i arkaisk tid (Jeffery 1976: 134–36; Murray 1993: 142–43).

45. Om *Dorieia*: Nielsen 2018: 92–93.

46. Lefèvre 1998: 237–39.

verden,⁴⁷ må uundgåeligt have haft en afsmittende effekt på Elis' internationale ry og omdømme, så alene ved at afholde festen på traditionel vis, som bystaten under alle omstændigheder var religiøst forpligtet til, vil Elis have akkumuleret *soft power*.

Selvom Elis faktisk var en ganske stor og vigtig bystat, var det alligevel den olympiske festival der var byens eneste egentlige *claim to fame*. Elis identificerede sig så tæt med helligdommen i Olympia, at forskellen mellem bystaten og helligdommen omtrent blev udvisket: De to størrelser smeltede sammen, kan man sige. Dette illustreres fint af bystatens mønter. Det var almindelig praksis, at græske bystater stemplede deres mønter med figurative typer, og de mange bystater der slog egen mønt, valgte selvfølgelig typer, der understøttede det billede, de havde af sig selv.⁴⁸ Fra det sene 6. årh. var Athens mønter f.eks. udsmykket med et portræt af bystatens skytsgudinde, som havde givet sit navn til byen, og som byen var usædvanlig tæt knyttet til.⁴⁹ Et andet godt eksempel er bystaten Poseidonia (det senere Pæstum) i Syditalien. Bystaten har sit navn efter havets gud Poseidon, og bystatens mønter er udsmykket med et imponerende portræt af netop Poseidon.⁵⁰ Listen kunne fortsættes i det uendelige, men lad dette være nok. Typerne på Elis' mønter er af usædvanlig høj kunstnerisk kvalitet,⁵¹ og det er indlysende, at bystaten må have ofret dem en del opmærksomhed og må have været stærkt

47. Golden 1998: 34–35.

48. Lacroix 1975; Howgego 1995: 62–63; Martin 1995: 265.

49. Kallet & Kroll 2020: 15.

50. Rutter 1997: 31–32.

51. Kraay 1976: 11.

optaget af det billede af byen, de formidlede.⁵² I klassisk tid refererer alle typer til helligdommen i Olympia, i en sådan grad, at man engang mente, at det måtte være helligdommen og ikke bystaten, der udstedte mønterne.⁵³ Dette synspunkt er forladt,⁵⁴ og typerne betragtes nu som udtryk for den afgørende rolle, helligdommen i Olympia spillede for bystaten Elis' opfattelse af sig selv. De henviser til helligdommen gennem afbildninger af Zeus selv, hans ørn,⁵⁵ hans tordenkile, og hans hustru Hera, som også blev æret med kult i Olympia.⁵⁶ Sådanne typer refererer til helligdommen i al almindelighed og ikke specielt til de Olympiske Lege. Men det er der andre typer, der gør. Adskillige typer viser sejrens gudinde, Nike,⁵⁷ komme ilende med en krans for at bekranse en olympisk sejrherre, må vi gå ud fra. Mønten nedenfor dateres til 460'erne f.Kr.⁵⁸ Vi ser Nike haste afsted – se hendes faste greb i chitonnens søm – med sejrskransen i højre hånd for at bekranse en *Olympionikes*: I Olympia var den officielle præmie som bekendt blot en krans flettet af blade og grene fra det hellige oliventræ nær det store klassiske tempels opisthodom.⁵⁹ Til venstre under gudindens vinge ses et digamma (*F*) og under den anden vinge et alpha (*A*). Disse to bogstaver skal læses sammen (*FA*) og forstås som en forkortelse af *FAΛEION* (*WALEION*), bystatens Elis' navn i den

52. Elis' mønter: Seltman 1921; Kraay 1976: 103; Franke 1984 og særligt auktionskatalogen fra Leu Numismatics, Coins of Olympia. The BCD Collection. Auction Leu 90, 10 May 2004. Leu Numismatics: Zürich.

53. Seltman 1921.

54. Roy 2004: 498.

55. Zeus' ørn: Mylonas 1946; Killen 2017: 164.

56. Barringer 2021: 69–70.

57. Bellinger & Berlincourt 1962: 3.

58. Tak til Yves Gunzenreiner (Leu Numismatik AG) for tilladelse til at benytte fotografiet.

59. Miller 2004: 91; Barringer 2021: 34.

lokale dialekt og i den form, dvs. genitiv pluralis af bystatens *ethnikon*, der er den gængse måde, hvorpå græske mønter navngiver deres udsteder. På klassisk græsk refereres der normalt til bystater (*poleis*) ved hjælp af det såkaldte *ethnikon* (på engelsk: city-ethnic) i pluralis. Et sådant *ethnikon* var et substantiv eller adjektiv afledt af navnet på den by, der var bystatens fysiske og politiske centrum, f.eks. *Athenai* > *Athenaios*, *Mantineia* > *Mantineus* eller *Tegea* > *Tegeates*.⁶⁰ Når man altså tænker på Athen som en bystat, siger man normalt *hoi Athenaioi*, og Mantineia hedder *hoi Mantineis*, osv. Møntlegender identificerer altså den udstedende bystat ved at navngive det borgerfællesskab, der udgjorde den. Her omkranser legenden, der navngiver udsteder, altså portrættet af Nike, og beskeden synes klar: Den olympiske sejr tildeles af Nike og Elis i forening. Møntens ikonografi er simpelthen designet til at fremhæve Elis' ejerskab over den store sportsfestival i Olympia.

60. Om ethnika (city-ethnics): Hansen 1996, 2004: 73–74; Hansen & Nielsen 2004: 58–69.

En vigtig del af forberedelserne til afholdelsen af festivalen var annonceringen i den græske verden af denne afholdelse ved hjælp af *epangelia*.⁶¹ Dette indebar, at Elis rundsendte delegationer af bystatens egne borgere, som turnerede den græske verden og annoncerede afholdelsen af festivalen i de forskellige bystater. Udsendingene proklamerede også 'den hellige våbenhvile' (*ekecheiria*), og de modtog bystaternes med ed forseglede forsikringer om, at denne våbenhvile ville blive respekteret: Det vil sige, at bystaterne forpligtede sig religiøst til at afstå fra militær aggression mod Elis' territorium i en nærmere specificeret periode samt til at afstå fra overgreb på rejsende, hvis destination var Olympia.⁶² Dette var alt, våbenhvilen betød, og den var *ikke* en generel fred i hele den græske verden, sådan som moderne olympister ynder at forestille sig det.

For at gennemføre annonceringen af legene så hensigtsmæssigt som muligt havde Elis' udsendinge – der kaldtes *theoroi* eller *spondophoroi* – brug for lokale kontakter rundt om i de mange bystater, der kunne hjælpe med at etablere kontakt til de lokale myndigheder. Elis udpegede derfor medlemmer af de lokale eliter i bystaterne til *theorodokoi*, værter for deres *theoroi*.⁶³ På denne måde fik Elis skabt et fintmasket netværk, der dækkede alle græske bystaters eliter og gjorde byens ejerskab til Olympia klart overalt, hvis denne vigtige detalje skulle være undsluppet nogens opmærksomhed. Det egentlige formål med dette system var religiøst: at annoncere festivalen til ære for Zeus Olympios, men det har med garanti været en velkommen sidegevinst, at det medvirkede til at skærpe bystatens profil de steder, hvor det betød noget: blandt eliterne i de øvrige bystater.

61. Om *epangelia*: Perlman 2000: 14–16; Rutherford 2013: 71–92.

62. Lämmer 2010; Golden 2011; Nielsen 2019.

63. Om *theorodokia*: Perlman 2000.

Det var Elis, der ene og alene arrangerede og afviklede konkurrencerne i Olympia. Det var på samme måde ene og alene Elis, der udpegede dommerne i konkurrencerne, og de blev udtrukket ved lodtrækning⁶⁴ blandt byens egne borgere, hvilket ikke var en ualmindelig måde for græske bystater at håndtere sådanne sager på.⁶⁵ De moderne Olympiske Lege var i deres tidlige historie noget plaget af, at værtsbyerne selv udpegede dommere til konkurrencerne, hvilket ikke sjældent førte til skandaløse kendelser.⁶⁶ Noget tilsvarende ser vi ikke i antikken: Vi har kun kendskab til få kontroversielle begivenheder, og i al almindelighed havde Elis' dommere et godt internationalt ry – og dette betød tydeligvis temmelig meget for byen. Byen var således parat til at lytte til berettiget kritik af dens dommere. I 372 f.Kr. indtraf en begivenhed, der formentlig var uden fortilfælde. Troilos, en af Elis' borgere og fungerende dommer ved festivalen, sejrede med sine heste, hvilket kunne lade sig gøre, fordi det normalt ikke var ejerne selv, der red eller kørte deres heste, men slaver eller professionelle kuske. Denne sejr må have vakt en vis opstandelse, og Pausanias (6.1.5) beretter, at den fik Elis til at indføre en lov, der forbød fremtidige *Hellanodikai*, som dommerne blev kaldt, at deltage i hestesportskonkurrencerne. Eleierne synes altså at have indset, som Nigel Crowther siger, at "to judge a fellow judge must have tested even the most impartial officials." Den nye lov forhindrede en gentagelse af Troilos' kunststykke og skal nok fortolkes som Elis' reaktion på kritik rettet mod selvsamme kunststykke. Eftersom festivalens prestige som tiden gik i højere og højere grad kom til at afhænge af de indlagte *agones*

64. Om lodtrækning i græsk kultur: Malkin & Blok 2024.

65. Om de olympiske dommere (*Hellanodikai*): Crowther 1997; Romano 2007; Nielsen 2012, 2014: 140–41.

66. Kanin 1981: 39; Guttmann 1992: 30–31.

gymnikoi kai hippikoi, var det afgørende vigtigt for Elis, at dommerne blev betragtet som fair og upartiske, så ved at reagere på kritikken af Troilos' sejr gjorde byen viseligt en dyd af nødvendigheden.

Intet af det, Elis gjorde som værtsby for den olympiske festival, var usædvanligt. Adskillige andre bystater, som f.eks. Argos, Mantinea og Phleious for bare at nævne en håndfuld peloponnesiske eksempler, proklamerede en 'hellig våbenhvile' (*ekecheiria*) som vært for en større festival,⁶⁷ og adskillige, som f.eks. Argos, Epidauros og Lousoi for igen at blive på Peloponnes, annoncerede en festival ved *epangelia*,⁶⁸ som Elis gjorde. Og bystater, der indlagde *agones gymnikoi* i deres festivaler, udpegede konkurrencernes dommere blandt deres egne borgere, og det er vanskeligt at se, hvad de ellers kunne have gjort, da der jo ikke eksisterede nationale eller internationale sportsorganisationer som DIF eller IOC. Det ville altså være urimeligt at sige, at Elis misbrugte sit olympiske værtsskab: Byen fulgte simpelthen blot, hvad der var gængs græsk praksis.

Det som for alvor adskilte Elis' festival til ære for Zeus Olympios fra andre festivaler med indlagte *agones gymnikoi*, var festens enorme berømmelse og prestige, som ganske enkelt betød, at Elis høstede mere *soft power* af sit værtsskab, end andre bystater gjorde. I det store hele forvaltede Elis sin rolle som den olympiske festivals permanente vært på en fornuftig måde, men i 420 f.Kr. brugte byen værtsskabet på en måde, der tangerer misbrug.⁶⁹ 420 var et olympisk år, og Sparta havde sendt militær støtte til den lille bystat Lepreon i Triphylien syd for Olympia for

67. Argos: Xen. *Hell.* 4.7.3; Mantinea: Xen. *Hell.* 5.2.2; Phleious: Xen. *Hell.* 4.2.16.

68. Perlman 2000: 99–155 (Argos), 67–97 (Epidauros), 158–60 (Lousoi). – Se også Nielsen 2023c.

69. Om episoden i 420 f.Kr.: Roy 1998, 2022: 112–23; Nielsen 2005.

at støtte denne bys bestræbelser på at befri sig for Elis' overherredømme. Elis var af den opfattelse, at Lepreon var en del byens retmæssige territorium, og hævdede, at Sparta havde brudt den hellige våbenhvile, som beskyttede Elis' territorium mod aggression, ved at sende soldater til Lepreon. Sparta hævdede heroverfor, at hoplitterne var afsendt, *før* den hellige våbenhvile var blevet proklameret i Sparta. Elis fastholdt imidlertid, at våbenhvilen var blevet krænket og udelukkede derfor Sparta fra deltagelse i årets festival til ære for Zeus Olympios. Det var en beslutning, Elis traf fuldstændig suverænt og uden at konsultere nogen anden instans. Dette var en måde at bruge det olympiske værtsskab på, som muligvis nok var i overensstemmelse med hævdvunden skik og brug, men alligevel tydeligvis var politisk motiveret af ikke-sportslige overvejelser. Udelukkelsen havde helt klart til formål at tilføje Spartas prestige en ridse i lakken, da byen truede den olympiske værts territoriale interesser.

Elis må have frygtet, at Sparta ikke ville tolerere denne offentlige forsmædelse, og situationen var så anspændt, at Olympia under festlighedernes afvikling blev beskyttet af tropper fra Elis selv og fra byens allierede Athen, Argos og Mantinea, tre vigtige bystater som også havde et anstrengt forhold til Sparta på denne tid. Spartanerne holdt sig dog i ro, og en af dem, Lichas, søn af Arkesilaos, holdt hovedet koldt og overdrog sit firspand til thebanerne, der lod det indregistrere som et offentligt spand i Thebens navn.⁷⁰ Nu gik det sådan, at dette i Thebens navn indregistrerede spand vandt løbet. Denne sejr måtte opråbes i Thebens navn, da thebanerne jo teknisk set var sejrherren. Men den egentlige ejer, spartaneren Lichas, var til stede ved løbet. Spartanerne var altså ude-

70. Om denne episode: Nielsen 2007: 33–34. – Om sådanne offentlige indregistreringer af heste, se nedenfor 22–24.

lukket fra at deltage i konkurrencerne, men ikke fra at overvære dem. Inden sejrspromationen blev gennemført, trådte Lichas ind i hippodromen for at binde et bånd – et sejrssymbol – om hovedet på vognstyrreren, “for at gøre det klart,” siger Thukydides (5.50.4), som med stor sandsynlighed var tilskuer til episoden,⁷¹ “at spandet var hans.” Denne provokation forstod de eleiske værter udmærket, og de idømte Lichas et antal piskeslag, den traditionelle straf for regelbrud i Olympia og ved andre græske sportsfestivaler.⁷²

Denne straf var naturligvis også et slag i ansigtet på spartanerne. Ifølge Xenophon (*Hell.* 3.2.21), som var en stor kender af spartanske forhold og formentlig en personlig ven af Kong Agesilaos, var disse piskeslag og offentlige ydmygelse af en fremtrædende borger blandt de forhold, der tyve år senere fik Sparta til at erklære krig mod Elis. Episoden må have naget Sparta i tyve år! – hvilket udmærket viser, hvor drastisk et skridt det egentlig var, Elis tog, da Lichas blev dømt til pisker.

Udelukkelsen af Sparta fra festivalen i 420 f.Kr. var helt klart politisk motiveret af den tiltagende konflikt mellem Elis og Sparta vedrørende Lepreon. Men teknisk set var udelukkelsen måske ikke uberettiget, da der i det mindste kunne argumenteres for, at Sparta havde krænket den hellige våbenhvile. Episoden viser tydeligt, hvor stor symbolsk værdi og panhellenisk interesse tildragelser i Olympia havde. Men Elis handlede nok, som enhver græsk bystat ville have gjort, hvis den havde muligheden for det. Det var primært, fordi episoden omhandlede Sparta, at festivalen i 420 f.Kr. blev afviklet under militær beskyttelse. Det kontroversielle i udelukkelsen af Sparta var den antagelse, der lå til grund for

71. Clark 1999.

72. Om piskestraf for regelbrud: Crowther & Frass 1998.

den, som var den, at Lepreon udgjorde en del af Elis' territorium. Det var jo på ingen måde en selvfølgelighed, at Lepreon, der var en bystat i egen ret, udgjorde en integreret del af Elis – langt fra, faktisk. Her har Elis nok tilpasset fortolkningen af den hellige våbenhviles bestemmelser til sine egne geopolitiske interesser. Her er vi tæt på misbrug af det olympiske værtsskab, men eksemplet er højst usædvanligt og egentlig ikke *sports-washing*, da det var fuldkomment legitimt af forsvare sine territoriale interesser. Alliancetraktater stipulerer f.eks. normalt, at hvis et alliance-medlems territorium udsættes for aggression, er de øvrige medlemmer forpligtet til at bistå med at fordrive angriberen.⁷³ Det var da også kun Lepreon, der i sympati med Sparta boykottede festivalen i 420 f.Kr.,⁷⁴ og det havde byen klart nok sine egne politiske motiver til. Resten af den græske verden vendte det blinde øje til Elis' misbrug af det olympiske våbenhvile, hvis det ellers var det der var tale om, og tropper fra Athen, Argos og Mantinea hjalp ligefrem med at beskytte helligdommen under festivalen, og, siger Thykudid (5.50.2), alle de andre grækere var til stede ved festivalen.

Elis var altså normalt en ganske god vært for festivalen – af en græsk bystat at være. Men det kan ikke bestrides, at byen synes at have været fast besluttet på at lade helligdommens og festivalens prestige komme bystaten selv til gode, som det f.eks. ses klart af byens mønter. Elis var med andre ord stålsat, når det kom til at udnytte den store festival som en produktiv kilde til *soft power*.

73. Bengtson, *Staatsverträge* nrr. 147, 161, 184, 189, 193, 223, 224, 231, 248, 263, 280, 290.

74. Thuk. 5.50.2.

Lad mig opsummere her. Egentlig *sportswashing* kunne ikke forekomme i den antikke græske bystatskultur, da der ikke eksisterede universelle og alment anerkendte menneskerettigheder, der forpligtede bystaterne til en bestemt kurs på dette område. Sådanne menneskerettigheder havde næppe kunnet realiseres i en polycentrisk bystatskultur som den græske, hvor hver enkelt af de mere end 1.000 bystater lovgav for sine egne borgere og ikke for menneskeheden, og hvor der ingen overstatslig organisation var, der kunne pålægge bystaterne fælles lovgivning. Men også i antikken hørte sport og politik uløseligt sammen, og i Joseph Nyes begreb *soft power* har vi et godt redskab til at analysere og beskrive de gevinster, antikke arrangører fik af deres store sportsfestivaler. *Agones gymnikoi* var primært motiveret af religiøse behov – for storslåede festivaler – men den *soft power*, sportsfestivaler også resulterede i, var givetvis en kær og velkommen sidegevinst.

De øvrige bystater og den olympiske festival

De moderne Olympiske Lege er selvfølgelig, ligesom andre store sportsbegivenheder, blevet brugt af andre stater end værterne som produktive kilder til *soft power*. Endnu er det vel ikke glemmt, hvordan en stat som DDR brugte sine atleters olympiske og andre bemærkelsesværdige succeser til at glorificere sig selv og fordre international anerkendelse.⁷⁵ Moderne 'sports mega events' har traditionelt fungeret som arenaer, hvori nationers menneskelige ressourcer kunne sammenlignes, og hvori forskellige politiske systemers forcer kunne sammenlignes. Under Den kolde Krig rasede der således en forbitret kamp mellem Vesten, anført af USA, og Østen, anført af USSR, om at vinde flest olympiske medaljer, der

75. Carr 1974; Bonde 2022.

blev fortolket som konkrete udtryk for henholdsvis kapitalismens og kommunismens overlegenhed som politisk system.⁷⁶ Denne type rivalisering foregik (og foregår) i alle sportsgrene, men var (og er) vel mest udtalt i holdsporter, da landshold, som man karakteristisk nok siger på dansk, let forvandler sig til indlysende symboler på nationer. Denne landsholdenes symbolske kraft understøttes af, at sådanne hold stort set altid bærer spilledragter, der er visuelle referencer til flaget i det land, holdet er et symbol på. Danske landsholds spilledragter er f.eks. uvægerligt røde og hvide og svenskes gule og blå. Endvidere er moderne olympiske atleter jo faktisk officielle repræsentanter for deres stater og udvælges af organisationer, som enten virkelig er statslige eller ligner statslige organisationer så meget, at forskellen bliver immateriel. Systemet af nationalstater er også, og dette er afgørende vigtigt, det strukturelle forbillede som de Olympiske Lege og andre store begivenheder støtter sig op ad, hvilket da også er blevet kritiseret af indsigtfulde forsker som Allen Guttmann⁷⁷ og besindige politikere som Hilmer Baunsgaard.⁷⁸ Alle disse forhold hjælper stater, som ikke selv arrangerer store begivenheder, til at skaffe sig *soft power* gennem sport alligevel.

Man indser på denne baggrund let, at græske bystater andre end Elis ikke var særligt gunsigt stillet, når det gjaldt om at sikre sig *soft power* gennem den olympiske festival, sådan som moderne stater kan tappe store sportsbegivenheder for blød magt. For det første var det jo sådan, at selvom grækerne nok kendte holdsporter, selv holdsporter med bold,⁷⁹

76. Bonde 2022: 58. – For denne koldkrigsconflikt i dansk perspektiv, se Mariager 2024: 290–315.

77. Guttmann 1992: 171.

78. Se Hansen & Skovgaard 2012: 107–8.

79. O’Sullivan 2012.

så konkurrerede man ikke i dem ved de store sportsfestivaler. Græske sportsgrene ved de store fester var tværtimod ekstremt individuelle, eller som Miller fyndigt siger: “Every event pitted man against man, one on one.”⁸⁰ For det andet konkurrerede græsk sportsmænd, som det er velkendt, nøgne og ‘bystatsspilledragter’ var altså alene af den grund udelukket. For det tredje var systemet af bystater *ikke* det strukturelle forbillede, de store sportsfestivaler støttede sig op ad. Forbilledet var derimod den enkelte atlet, et forhold der harmonerer fint med konkurrencernes stærkt individuelle natur. Atleterne repræsenterede altså udelukkende sig selv, de stillede op i konkurrencerne helt på eget initiativ, og de var *ikke* officielle repræsentanter for deres bystater. Så det var faktisk ikke bystaterne, der konkurrerede mod hinanden ved de store sportsfestivaler, sådan som vi konceptualiserer det, når vi f.eks. siger, at EM-finalen i 1992 stod mellem Danmark og Tyskland, eller at OL-finalen i 2016 blev udkæmpet mellem Danmark og Frankrig.

Der var dog en enkelt sportsgren, hvor ‘bystatshold’ var en mulighed, og det var hestesporten.⁸¹ Det var en hævdvunden tradition i hestesporten, som vi ser reflekteret i f.eks. *Iliaden* (11.699–702),⁸² at selvom han gjaldt for den egentlig deltager i konkurrencen, behøvede hesteejeren ikke være til stede under løbet eller være personligt involveret på nogen måde, og dette gjorde det muligt for f.eks. tyranner at deltage per stedfortræder, og det gjorde offentlige indregistreringer af spand og heste mulige. Sådanne offentlige indregistreringer i hestesporten kendes fra fire tilfælde i arkaisk og klassisk tid: (1) Ifølge Phlegon

80. Miller 2004: 19.

81. Om græsk hestesport: Bell 1989; Miller 2004: 75–82; De Rossi 2011-2016; Golden 2014; Nicholson 2021; Nielsen 2024a: 26–29.

82. Golden 1998: 91; Golden 2008: 13; Nielsen 2018: 17.

(*FGrHist* 257 fr. 6 = Steph. Byz. 245.17) vandt den lille bystat Dyspontion på et tidspunkt i den arkaiske periode en sejr med et offentligt firspand; (2) i 480 f.Kr., året for Slaget ved Salamis, vandt en hest indregistreret offentligt af bystaten Argos væddeløbet (*keles*) i Olympia (*POxy* II.202.6); (3) i 472 f.Kr., året hvor Aischylos opførte *Persai*, vandt et offentlig firspand (*tethrippon*) indregistreret af Argos løbet (*POxy* II.202.31); (4) og i 420 f.Kr., som omtalt ovenfor s. 17-18, vandt et firspand indregistreret i bystaten Thebens navn løbet.

Vi kender udelukkende til disse fire tilfælde, fordi disse offentligt indregistrerede heste vandt deres løb, og da det næppe var alle offentligt ejede heste, der var olympiske vindere, kan sådanne hippiske bystatshold have været mere almindelige, end det overleverede kildemateriale lader ane, og et par detaljer i Isokrates' tale *Om firspandet* (16) tyder på, at dét faktisk er tilfældet. I den bevarede del af denne tale forsvarede Alkibiades den Yngre sin far, den berygtede playboy Alkibiades,⁸³ og forsøger at rette op på faderens noget blakkede ry. Anklagen lød på, at Alkibiades den Ældre ved det olympiske firspandsløb i 416 f.Kr. havde indregistreret et spand i sit eget navn, skønt spandet faktisk tilhørte anklageren, en vis Teisias, som Alkibiades havde franarret hestene. Den Yngre Alkibiades hævder heroverfor, at hans far havde købt firspandet af bystaten Argos, og dét blev tilsyneladende støttet af vidneudsagn fra *presbeis* fra Argos. Det synes at være en rimelig antagelse, at bystaten Argos drev en offentlig stald og havde haft den det meste af det 5. årh. I talen kommenterer den Yngre Alkibiades også sin fars optræden, kan man vel godt kalde det, i Olympia i 416 f.Kr. Han siger: "Han stillede op med flere firspand end selv de største bystater har kæmpet med, og de var af en sådan

83. Om Alkibiades: Rhodes 2011.

kvalitet at han blev nummer et, to og tre.”⁸⁴ En rimelig fortolkning af denne passage er, at sønnen sammenligner sin fars optræden ikke med andre *individ*ers men med *bystater*, og tilmed med de største *bystater*. Det vil betyde, at *bystats*indregistreringer af heste var et velkendt fænomen i 390’erne f.Kr., hvor talen blev holdt. *Bystater* var, ser det altså ud til, rede til at lade mønten rulle og investere i offentlige stalde for at konkurrere om *soft power*.

Som allerede påpeget, var græske antikke græske atleter ikke officielle repræsentanter for deres *bystater*, og det er naturligvis et uhyre vigtigt forhold. Men ligeså vigtigt er det, at atleterne *uofficielt* og *uformelt* faktisk blev anset for at repræsentere deres *bystater*. Grunden til dét var nok i høj grad, at det i stort set alle sammenhænge var en vigtig del af en græsk mands identitet, hvilken *bystat* han var borger i. Men det skyldes nok også, at *bystaterne* selv betragtede sine borgeres sportssejre rundt om som deres egne sejre. Der er god grund til at mene, at *bystater* som Athen og Sybaris i Magna Graecia allerede i det 6. årh. belønnede ‘deres’ sejrherre generøst, og i klassisk tid synes kontante belønninger til panhelleniske sejrherre at have været ret almindeligt rundt om i *bystaterne*.⁸⁵ *Bystaterne* gav nok ‘deres’ sejrherre disse belønninger, fordi de kastede glans over deres *bystater*, eller, som man sagde, fordi *sejrherren bekransede sin bystat*, skønt det jo pedantisk set faktisk var sejrherren selv, der blev bekranset.⁸⁶ En forsker som David Young har formodet, at *bystater* købte og støttede atleter for at øge deres muligheder for sejr allerede i arkaisk og klassisk tid,⁸⁷ men egentlig offentlig støtte til atleter

84. Isokr. 16.34 (overs. forf.).

85. Nielsen 2024a: 18–22.

86. Om denne metafor, se Nielsen 2018: 210; Nielsen 20124a: 11–12, 156–17.

87. Young 1984: 140.

kendes først fra godt kildemateriale i tidlig hellenistisk tid.⁸⁸ Bystaters omdømme synes at være blevet forbedret af 'deres' sportsfolks sejre, fordi tilskuerne ved de store festivaler havde for vane at fortolke sejre som udtryk for sejrherrens bystats styrke og potentiale. Det hævdede Alkibiades den Ældre i hvert fald, hvis vi kan tro på Thukydids beskrivelse af debatten mellem ham og Nikias på Athens folkeforsamling, da forslaget om felttoget mod Syrakus blev diskuteret. Thukydid lader først Nikias argumentere mod felttoget i en temmelig velargumenteret tale, som dog også indeholder et *ad hominem*-argument, hvis hensigt er at stille spørgsmålstegn ved Alkibiades' person og motiver til at presse på med felttoget. Dette *ad hominem*-argument tager afsæt i Alkibiades' optræden i Olympia i 416 f.Kr. Alkibiades er ung, siger Nikias, og angler efter beundring "for sit hestehold."⁸⁹ Herefter taler Alkibiades, og Thukydid lader ham besvare Nikias' anklage, som der jo i realiteten er tale om, direkte og som det første i hans svar. Passagen er værd at citere *in extenso* (6.16.1–2):

Athenere! Ikke bare har jeg større adkomst til denne kommando end andre – ja, det er jeg jo nødt til at begynde med efter Nikias' personangreb på mig – jeg mener faktisk også, at jeg har fortjent den. For hvad de ting angår, som jeg nu skal skældes ud for, så er de nok en kilde til mit personlige omdømme, som til mine forfædres før mig, men også til konkrete fordele for vort fædreland. Hellenerne regnede

88. Remijsen 2010; Nielsen 2011.

89. Thuk. 6.12.2 (oversættelserne af citater fra talerne ved denne debat er hentet fra Schwartz 2023).

nemlig indtil da vor stat for fuldstændig udkørt på grund af krigen, men takket være den spektakulære opvisning, jeg præsterede i Olympia, fik de ligefrem et indtryk af den som endnu stærkere, end den faktisk var: Jeg stillede op med syv vogne – det højeste antal fra en enkelt privatperson nogensinde – og tog sejren hjem, ligesom jeg kom på både anden- og fjerdepladsen og i det hele taget leverede en forestilling, der var en sådan sejr værdig. Efter konventionel betragtning er der jo prestige i den slags, men selve bedriften lader også formode, at der stikker reel magt under.

Påstanden her er tydeligt nok den, at publikum i Olympia fortolkede Alkibiades' ekstravagante optræden som en indikation på bystatens Athens magt og ressourcer. Det kan glimrende være rigtigt, at Alkibiades' optræden i 416 f.Kr. blev fortolket som et udtryk for Athens styrke og magt, selvom Alkibiades naturligvis ikke er et uskyldigt vidne i denne sag. Men ideen er egentlig ret oplagt og ikke vanskelig at acceptere – noget lignende gør sig jo gældende med det moderne OL, som tilbyder stater en arena der tilskynder til en "comparison of different countries' human resources", som David Kanin siger.⁹⁰ Det er faktisk, hvad Thukydid her lader Alkibiades sige, selvom der tænkes på materielle og ikke menneskelige ressourcer. Bystaterne, kan vi nok godt antage, værdsatte 'deres' atleters sejr, fordi de blev fortolket som et udtryk for staternes egen styrke, og derfor kastede sejre glans over en sejrherres bystat, hvis internationale omdømme og ry på denne måde blev skærpet.

90. Kanin 1981: 22.

Eller med andre ord: Sportssejre vundet af en bystats borgere øgede bystatens *soft power*.

Den identifikation mellem atlet og bystat som bystatens interesse i sportssejre er baseret på, var som sagt ikke officiel men uformel, men fuldstændig uformel var den dog ikke. Det traditionelle heroldopråb,⁹¹ der kundgjorde sejrherren i en dyst i f.eks. Olympia, indeholdt nemlig som et centralt element en angivelse af atletens bystat i form af hans *ethnikon*, eller 'city-ethnic' som antikhistorikere siger på engelsk. Et sådant *ethnikon* er et substantiv eller adjektiv afledt af det toponym, der er navnet på bystaten urbane centrum, f.eks.: *Thebai* > *Thebaios* (se ovenfor s. 13). Sejrherreren i *dolichos* i Olympia i 464 f.Kr. blev således råbt op ved navnet *Ergoteles Philanoros Himeraios*, da han var borger i bystaten Himera på Sicilien.⁹² Heroldopråbet var en talehandling, der forvandlede en almindelig atlet til en af de sejrherre, der stod en helt særlig glans om i den græske kultur. 'Sofisten' Gorgias (DK fr. 8) kan derfor sige, at "heroldopråbet i Olympia bekranser den suveræne atlet"⁹³ og altså metaforisk beskrive opråbet som den agent, der bekranser sejrherren. Ud over sejrherrens *ethnikon* indeholdt heroldopråbet sejrherrens patronymikon, en angivelse af, hvilken disciplin sejren var vundet i, og en passende form af verbet *νικάω*.

Heroldopråbene var mundtlige og er derfor ikke bevaret, men deres form har kunnet rekonstrueres, fordi denne form var modellen for sejrsepigrammer på statuer af sejrherre og for indledningen til adskillige epinikiske oder.⁹⁴ Den tidligste adaption af heroldopråbet med sejrher-

91. Om herolder i antik sport: Wolicki 2002.

92. Se *Neue IvO* 23.

93. Overs. forf.

94. Nielsen 2024a: 11–14.

rens *ethnikon* finder vi på en indskrift fra ca. 560 f.Kr. fra Nemea⁹⁵ og herefter er denne brug standard antikken ud.

En indskrift fra Ephesos dateret ca. 300 f.Kr. (*I.Ephesos* 1415) viser fint, hvordan heroldopråbets brug af sejrherrens *ethnikon* blev fortolket. Indskriften er et dekret, som tildeler en ung atlet ved navn Athenodoros ephesisk borgerskab, den mest værdifulde gave bystaten havde at give. Motiveringen af denne generøse gave lyder som følger (1–6):

Beslutning ved Rådet og Folket efter forslag af Neumos, søn af Andronikos: Eftersom Athenodoros, søn af Semon, en *isoteles* bosat i Ephesos, har vundet drengenes klasse i boksning i Nemea og ved at blive opråbt som ephesier har bekranset vor bystat, har Råd og Folk besluttet: Athenodoros skal være ephesier, sådan som han blev opråbt ved konkurrencen, og han skal tildeles de æresbevisninger, der ved lov er fastsat for den der vinder drengenes klasse i en fysisk disciplin i Nemea.⁹⁶

Ephesos belønnede altså Athenodoros med sit fineste privilegium, fordi han ved at lade sig opråbe under bystatens *ethnikon* (*Ephesios*) havde ”bekranset bystaten”. Athenodoros’ sejr fortolkes altså som Ephesos’ sejr, fordi bystat og atlet identificeres med hinanden i kraft af brugen af bystatens *ethnikon* som en del af atletens navn ved heroldopråbet. Det var på

95. Meiggs & Lewis, *GHI* nr. 9.

96. Oversættelse ved forf. uden angivelse af udgavens (ubetydelige) suppleringer. – Dette dekret diskuteres ofte i forskningen: Robert 1967; Engelmann 1975; Daux 1978; Brunet 2003; Slater & Summa 1006: 297–98; Nielsen 2011; Slater 2012: 176.

baggrund af denne identifikation af atleter og bystater at den prestige, en sejr medførte, kunne deles mellem sportsmand og bystat.

Nogen *soft power* kunne bystater altså få i kraft af 'deres' atleters sejre, men det er nu alligevel ret klart, at bystater ikke rigtig kunne udnytte den olympiske *festival* systematisk til at skærpe deres profil. Men hvad selve *stedet* Olympia angik, lå landet lidt anderledes.⁹⁷ Det var som allerede nævnt et grundtrækkende træk ved antikkens Olympiske Lege, at de altid blev afviklet samme sted, nemlig i helligdommen Olympia i bystaten Elis' territorium. Denne helligdom havde en nærmest uimodståelig tiltrækningskraft på de græske bystater, der, for nu blot at nævne deres væsentligste investeringer i helligdommen, indviede skatkamre (*thesauroi*⁹⁸) til Zeus, viede krigsbytte til guden, opstillede statuer som gaver til ham, og opsatte egne statsakter som indskrifter i helligdommen. Det meste af alt dette var formelt set til ære for Zeus Olympios, men det er indlysende, at det selvfølgelig i lige så høj grad var til ære for bystaterne selv. At give guderne kollektive gaver var dog et traditionelt og fuldstændig grundlæggende ritual i græsk religion,⁹⁹ så der er egentlig intet påfaldende ved, at man også gjorde det i Olympia, og for at gøre det måtte man næsten med sikkerhed først skaffe sig Elis' tilladelse.¹⁰⁰ Denne aktivitet i Olympia kan altså ikke kaldes misbrug af helligdommen, selvom det er indlysende at gaverne ikke blev givet udelukkende af fromhed men ligeså meget ud fra en forventning om selv at få en gevinst i form af forbedret omdømme.

97. Om bystaternes aktiviteter i Olympia: Nielsen 2007: 55–98, 2024b: 33–54, 101–14.

98. Om skatkamre: Rups 1986.

99. Rouse 1902; Parker 2004; Jim 2014.

100. Scott 2010: 29–34; Roy 2013: 112–19.

De fleste dedikationer i Olympia var krigsbytte, primært våben erobret fra en slagen fjende, eller bygninger eller skulpturer finansieret af indtægter fra salget af krigsbytte.¹⁰¹ Krigsbytte blev indviet som dedikationer i talrige helligdomme, men Olympia var klart nok det mest eftertragtede sted til den slags ofringer, og det i en sådan grad at Stephen G. Miller siger: "Olympia should be understood, most of all, as a place where victory was celebrated."¹⁰² Årsagen må givetvis have været, at der i Olympia og særligt under festivalen var det største publikum, man kunne få i tale nogetsteds i den græske verden. Bortset fra fromhed var det egentlige formål med disse dedikationer at forherlige stifteren, men det lå jo i sagens natur, at den slagne fjende, der ofte var nævnt i de ledsagende indskrifter, ville få gnedet yderligere salt i såret. Men sådan var græsk skik, og det må betragtes som brug og ikke misbrug af helligdommen.

Det var også almindelig græsk skik og brug at opsætte statsakter, særligt interstatslige traktater, som indskrifter i helligdomme, selvom sådanne indskrifter oftest blev opsat i helligdomme under den eller de udstedende stat(er)s kontrol. En traktat indgået i 420 f.Kr. mellem Athen, Argos, Mantinea og Elis og overleveret verbatim hos Thukydid (5.47), slutter således med at stipulere, hvor de kontraherende parter skal opsætte traktatens tekst som indskrift. Athenenerne skal opsætte en stele af sten på Akropolis; argiverne skal opstille en i Apollons helligdom på agora, og mantineerne skal opsætte en i Zeus' helligdom på agora. Den forventede eleiske stele skal være et fællesprojekt i form af en bronzestele i Olympia, der altså her fungerer både som en lokal eleisk helligdom og

101. Om sådanne krigsbytteofringer: Baitinger 2011; Rabe 2008; Nielsen 2017; Schröder 2020.

102. Miller 2004: 91–92.

som et internationalt center. Da helligdomme som Olympia og Delphi *de facto* var internationale centre, var de ideelle fora for offentliggørelsen af sådanne traktater. Et vigtigt motiv til at opsætte statsakter i helligdomme må have været at stille disse tekster under guddommelig beskyttelse,¹⁰³ men ligeså vigtigt var nok et ønske om at gøre akterne kendte. Mens der var fyldestgørende guddommelig beskyttelse af få i helligdomme i bystaterne selv, var der en langt større offentlighed at få i tale i de store panhelleniske helligdomme, og det må være grunden til at en mægtig bystat som Sybaris lod en temmelig ubetydelig traktat publicere i Olympia.¹⁰⁴ Men også dette må betragtes som brug og ikke misbrug af helligdommen.

Opsummering

Lad mig runde af med at resumere min diskussion. *Sportswashing* forekom ikke i den antikke græske bystatskultur af den simple grund, at der ingen alment accepterede og lovfæstede menneskerettigheder eksisterede: Der var følgelig ingen menneskerettighedskrænkelser at bortlede opmærksomheden fra. Menneskerettigheder *kunne* ikke rigtig eksistere i en polycentrisk bystatskultur som den græske, hvor bystaterne lovgav udelukkende for deres egne borgere og ikke for menneskeheden, og der ingen overordnet organisation fandtes, der ville kunnet have forpligtet de mere end 1.000 bystater på et sæt internationalt gældende menneskerettigheder.

103. Cole 1995: 307–8.

104. Meiggs & Lewis, *GHI* nr. 10; se Nielsen 2007: 80–82.

Men også i antikken var sport og politik snævert forbundet med hinanden, og i Joseph Nyes begreb *soft power* har vi et nyttigt begreb til at beskrive de gevinster, græske bystater høstede af at være værter for store sportsbegivenheder. Når det kom til at slå mønt af 'deres' atleters deltagelse og sejre i de store sportsbegivenheder, var græske bystater dog dårligere stillet, end moderne nationalstater er. Det var der flere grunde til, men den grundlæggende årsag var den, at bystatssystemet ikke var sportskonkurrencernes strukturelle princip, sådan som det moderne statssystem er f.eks. OLs strukturelle princip. Det betød nemlig, at græske atleter *ikke* var officielle repræsentanter for deres bystater. Imidlertid blev græske atleter uformelt betragtet som repræsentanter for deres bystater, bl.a. på baggrund af heroldopråbets brug af en sejrherres *ethnikon* som en del af hans navn. Der tilfaldt derfor en bystat nogen hæder og ære, når en af dens borgere sejrede i f.eks. Olympia. Bystaterne belønnede derfor sådanne borgere med forskellige privilegier og priser, og i tidlig hellenistisk tid begyndte bystaterne ligefrem at subsidiere lovende atleter.

I hestesporten havde bystaterne dog mulighed for at stille op med, hvad der i realiteten var bystatshold, og det synes ikke at have været ualmindeligt at kæmpe om *soft power* med offentligt indregistrerede spand og væddeløbsheste. Men ellers var bystaterne henvist til mere indirekte måder at skaffe sig international anseelse på. Det gjorde de primært ved at give dedikationer til Zeus Olympios, først og fremmest i form af krigsbytte og skulpturer finansieret af salget af krigsbytte.

Al denne aktivitet i Olympia og under festivalen antog helt almindelige traditionelle former og var bredt accepteret, og det er faktisk vanskeligt at finde klare eksempler på oplagt misbrug af helligdommen og festi-

valen, bortset fra Elis' udelukkelse af Sparta fra festivalen i 420 f.Kr., der skete på et måske lidt vel vinklet grundlag.

Sammenfattende kan vi altså sige, at mens *sportswashing* ikke er et produktivt begreb at benytte i analysen af de antikke Olympiske Lege, så er *soft power* et ret nyttigt begreb, og sport var utvivlsomt en af de scener, hvor græske bystater forsøgte at vinde sig blød magt.

En sidste ting bør tilføjes i denne sammenhæng: Udtrykket *soft power* lader sig ikke godt oversætte til klassisk græsk, men både Thukydid og Isokrates siger faktisk noget, der meget godt matcher begrebets indhold. I gravtalen lader Thukydid således Perikles sige dette om Athen: "Jeg kan opsummere dette ved at erklære, at vor stat samlet set er et mønster for hele Grækenlands dannelse",¹⁰⁵ og i *Panegyrikos* (50) siger Isokrates: "Vor bystat har lagt den øvrige menneskehed så langt bag sig i tanke og tale, at det er denne stats elever, der er de andres lærere, og den har bragt det dertil, at navnet 'græker' ikke længere synes at blive brugt om slægtskab men om vor måde at tænke på. De kaldes nu snarere grækere som har del i vor dannelse end de der blot har del i vor fælles afstamning."¹⁰⁶ Blød magt er altså *næsten* et emisk begreb i græsk tænkning.

105. Thuk. 2.41.1 (oversat af Schwartz 2020).

106. Overs. forf.

Bibliografi

- Baitinger, H. 2011. *Waffenweihungen in griechischen Heiligtümern*. Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums: Mainz.
- Barringer, J.M. 2021. *Olympia. A Cultural History*. Princeton University Press: Princeton, NJ & Oxford.
- Bell, D.F. 1989. "The Horse Race (Κέλως) in Ancient Greece from the Pre-Classical Period to the First Century B.C.," *Stadion* 15: 167–90.
- Bellinger, A.R. & Berlincourt, M.A. 1962. *Victory as a Coin Type*. The American Numismatic Society: New York, NY.
- Bengtson, *Staatverträge* = H. Bengtson, *Die Verträge der griechisch-römischen Welt von 700–300 v. Chr.* Beck: München & Berlin, 1962.
- Bentz, M. 1998. *Panathenäische Preisamphoren. Eine attische Vasengattung und Ihre Funktion vom 6.–4. Jahrhundert v.Chr.* Antike Kunst Beihefte 18: Basel.
- Bett, R. 2012. "Did the Stoics Invent Human Rights?" ss. 149–69 i R. Kamtekar (ed.), *Virtue and Happiness: Essays in Honour of Julia Annas*. Oxford University Press: Oxford.
- Blomqvist, J. 2010. "Attiska: från lokaldialekt till världsspråk," *Aigis* 10.1: 1–29: @ <https://tidsskrift.dk/aigis/article/view/145704/188882> (besøgt 7. februar 2025).
- Bonde, H. 2022. "Krig uden våben," *Politiken Historie* 22: 56–65.
- Bonde, H. & Elsborg, S. 2020. *Med kroppen ind i kulturen. Idræthistoriske strejflys*. Syddansk Universitetsforlag: Odense.

- Brunet, S. 2003. "Olympic Hopefuls from Ephesos," *Journal of Sport History* 30: 219–35.
- Carr, G. A. 1974. "The Use of Sport in the German Democratic Republic for the Promotion of National Consciousness and International Prestige," *Journal of Sport History* 1: 123–36.
- Chaniotis, A. 2011. "Greek Festivals and Contests: Definition and General Characteristics," *ThesCRA* VII: 4–43.
- Clark, M. 1999. "Thucydides in Olympia," ss. 115–34 i R. Mellor & L. Trittle (eds.), *Text and Tradition. Studies in Greek History & Historiography in Honor of Mortimer Chambers*. Regina Books: Claremont, CA.
- Cole, S.G. 1995. "Civic Cult and Civic Identity," ss. 292–35 i M.H. Hansen (ed.), *Sources for the Ancient Greek City-State*. Videnskaberne Selskab: København.
- Colvin, S. 2014. *A Brief History of Ancient Greece*. Wiley-Blackwell: Malden, MA.
- Crowther, N.B. 1997. "Sed quis custodiet ipsos custodes? The Impartiality of the Olympic Judges and the Case of Leon of Ambracia," *Nikephoros* 10: 149–60.
- Crowther, N.B. 2003. "Elis and Olympia: City, Sanctuary and Politics," ss. 61–73 i D. Phillips & D. Pritchard (eds.), *Sport and Festival in the Ancient Greek World*. Classical Press of Wales: Swansea.
- Crowther, N.B. 2003a. "Power and Politics at the Ancient Olympics: Pisa and the Games of 364 B.C.," *Stadion* 29: 1–10.

- Crowther, N.B. & Frass, M. 1998. "Flogging as a Punishment in the Ancient Games," *Nikephoros* 11: 51–82.
- Daux, G. 1978. "Décret d'Éphèse pour un vainqueur aux Isthmia et aux Néméa," *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 28: 41–47.
- De Rossi, F.C. 2011-2016. *Hippika. Corse di cavalli e di carri in Grecia, Etruria e Roma*. I–II. Weidmann: Hildesheim.
- Due, O.S. 2002. *Homers Odysse på Dansk*. Klassikerforeningens Kildehæfter: Gylling.
- Engelmann, H. 1975. "Zu einer Inschrift aus Ephesos," *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 19: 134.
- Elsborg, S. 2022. "Magthavere vil gerne pynte sig med sport," *Politiken Historie* 22: 28–33.
- Franke, P.R. 1984, "Olympia und seine Münzen," *Antike Welt* 15.2: 14–26.
- Gabrielsen, V. 2002. "Socio-economic Classes and Ancient Greek Warfare," ss. 203–20 i K. Ascani *et al.* (eds.), *Ancient History Matters. Studies Presented to Jens Erik Skydsgaard on his Seventieth Birthday*. Bretschneider: Rom.
- Goldblatt, D. 2018. *The Games. A Global History of the Olympics*. Pan Books: London.
- Golden, M. 1998. *Sport and Society in Ancient Greece*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Golden, M. 2008. *Greek Sport and Social Status*. University of Texas Press: Austin, TX.

- Golden, M. 2011. "War and Peace in the Ancient and Modern Olympics," *Greece & Rome* 58.1: 1–13.
- Golden, M. 2014. "Equestrian Competition in Ancient Greece: Difference, Dissent, Democracy," ss. 249–70 i T.F. Scanlon (ed.), *Oxford Readings in Classical Studies. Sport in the Greek and Roman Worlds*. 1. *Early Greece, the Olympics, and Contests*. Oxford University Press: Oxford.
- Grix, J. *et al.* 2019. *Entering the Global Arena. Emerging States, Soft Power Strategies and Sports Mega Events*. Palgrave MacMillan: Singapore.
- Guttman, A. 1992. *The Olympics. A History of the Modern Games*. University of Illinois Press: Urbana & Chicago, IL.
- Haake, M. 2015. "Philosophical Schools in Athenian Society from the Fourth to the Fifth Century BC: An Overview," ss. 57–91 i V. Gabrielsen & C.A. Thomsen (eds.), *Private Associations and the Public Sphere*. Videnskabernes Selskab: København.
- Hall, J.M. 2024. "Argos," ss. 1–94 i P. Cartledge & P. Christesen (eds.), *The Oxford History of the Archaic Greek World*. Vol. I. *Argos to Corcyra*. Oxford University Press: Oxford.
- Hamilton, R. 1996. "Panathenaic Amphoras. The Other Side," ss. 137–62 i J. Neils (ed.), *Worshipping Athena. Panathenaia & Parthenon*. University of Wisconsin Press: Madison, WI.
- Hansen, J. & Skovgaard, T. 2012. *De olympiske lege – en kort verdenshistorie*. Syddansk Universitetsforlag: Odense.

- Hansen, J. 2008. "Fra OL i Moskva til OL i Beijing," @ <https://idraetshistorie.dk/temaer/de-moderne-olympiske-lege/fra-ol-i-moskva-til-ol-i-beijing/> (besøgt 7. februar 2025).
- Hansen, M.H. 1996. "City-Ethnics as Evidence for *Polis* Identity," ss. 169–96 i M.H. Hansen & K.A. Raaflaub (eds.), *More Studies in the Ancient Greek Polis*. Franz Steiner Verlag: Stuttgart.
- Hansen, M.H. 1999. *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes. Structure, Principles, and Ideology*². Bristol Classical Paperbacks: London.
- Hansen, M.H. 2000. "The Hellenic *Polis*," ss. 141–87 i M.H. Hansen (ed.), *A Comparative Study of Thirty City-State Cultures*. Videnskaberne Selskab: København.
- Hansen, M.H. 2004. *Polis, den oldgræske bystatskultur*. Museum Tusulanums Forlag: København.
- Hansen, M.H. 2006. *Studies in the Population of Aigina, Athens and Eretria*. Videnskaberne Selskab: København.
- Hansen, M.H. 2010. *Demokrati som styreform og som ideologi*. Museum Tusulanums Forlag: København.
- Hansen, M.H. & Nielsen, T.H. 2004. *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. Oxford University Press: Oxford.
- Harris, E.M. 2004. "Unity and Diversity in Ancient Greek Law," ss. 129–57 i K. Buraselis *et al.* (eds.), *Unity and Diversity in Ancient Greece: Reflections on the Occasion of the 2500th Anniversary of the Battle of Plataiai*. *Classica & Mediaevalia Supplement 1*: @ <https://tidsskrift.dk/classicaetmediaevalia/article/view/145232/188434> (besøgt 7. februar 2025).

- Holland, J. 2018. *A Brief History of Misogyny – the World’s Oldest Prejudice*. Robinson: London (opr. 2006).
- Horrocks, G. 1997. *Greek. A History of the Language and Its Speakers*. Longman: London & New York, NY.
- Howgego, C. 1995. *Ancient History from Coins*. Routledge: London & New York, NY.
- Hyldal, C. 2012. “Regering tager til fodbold-EM i Ukraine,” @ <https://www.dr.dk/nyheder/politik/regering-tager-til-fodbold-em-i-ukraine> (besøgt 7. februar 2025).
- Høeg, S. 2024. “Seneca, Birgitte Thott og menneskerettighederne,” *Sfinx* 47.4: 18–25.
- Jeffery, L.H. 1976. *Archaic Greece. The City-States c. 700–500 B.C.* Methuen: London.
- Jensen, C.N. 2018. “Bock har ingen planer om boykot af fodbold-VM: Jeg skal over og heppe på danskerne,” @ <https://www.dr.dk/nyheder/politik/bock-har-ingen-planer-om-boykot-af-fodbold-vm-jeg-skal-over-og-heppe-paa-danskerne> (besøgt 7. februar 2025).
- Jim, T.S.F. 2014. *Sharing with the Gods. Aparchai and Dekatai in Ancient Greece*. Oxford University Press: Oxford.
- Johansen, H.F. 1981. *Pindar. Tretten epinikier*. Klassikerforeningens Kildehæfter: Herning.
- Johansen, K.F. 1991. *Den europæiske filosofis historie. 1. Antikken*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck: København.

- Kallet, L. & Kroll, J.H. 2020. *The Athenian Empire. Using Coins as Sources*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Kanin, D.B. 1981. *A Political History of the Olympic Games*. Genudgivet som en Westview Replica Edition af Routledge: London & New York, NY 2018.
- Killen, S. 2017. *Parasema. Offizielle Symbole griechischer Poleis und Bundesstaaten*. Reichert Verlag: Wiesbaden.
- Knuth, S. 2021. "Venstre: Det er farligt at blande politik og sport i en formel international idrætsstrategi," @ <https://www.altinget.dk/idraet/artikel/venstre-det-er-farligt-at-blande-politik-og-sport-i-en-formel-international-idraetsstrategi> (besøgt 7. februar 2025).
- Kobbersmed, P. 2020. "Drop de fromme idealer: Sport er politik – og det kommer ikke til at ændre sig," @ <https://www.dr.dk/sporten/drop-de-fromme-idealere-sport-er-politik-og-det-kommer-ikke-til-aendre-sig> (besøgt 7. februar 2025).
- Köiv, M. 2000. "The Dating of Pheidon in Antiquity," *Studia Humaniora Tartuensia* 1.1: 1–21.
- Kraay, C.M. 1976. *Archaic and Classical Greek Coins*. Methuen: London.
- Kyle, D.G. 1996. "Gifts and Glory. Panathenaic and Other Greek Athletic Prizes," ss. 106–36 i J. Neils (ed.), *Worshipping Athena. Panathenaia & Parthenon*. The University of Wisconsin Press: Madison, WI.
- Kyle, D.G. 1998. "Games, Prizes, and Athletes in Greek Sport: Patterns and Perspectives," *Classical Bulletin* 74: 103–27.

- Lacroix, L. 1975. "Les types des monnaies grecques," ss. 153–63 i J.-M. Dentzer *et al.* (eds.), *Numismatiques antique. Problèmes et méthodes*. Éditions Peeters: Leuven.
- Lämmer, M. 2010. "The So-Called Olympic Peace in Ancient Greece," ss. 36–60 i J. König (ed.), *Greek Athletics*. Edinburgh University Press: Edinburgh.
- Lefèvre, F. 1998. *L'amphictionie pyléo-delphique: histoire et institutions*. De Boccard: Paris.
- Low, P. 2007. *Interstate Relations in Classical Greece*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Lykkeberg, R. 2024. "Det lyn, som slog ned mellem Danmark og Tyskland," *Information* 6. juli: 2.
- Malkin, I. & Blok, J. 2024. *Drawing Lots: From Egalitarianism to Democracy in Ancient Greece*. Oxford University Press: Oxford.
- Mandell, R.D. 1971. *The Nazi Olympics*. Macmillan: New York, NY.
- Mandell, R.D. 1991. *The Olympics of 1972. A Munich Diary*. The University of North Carolina Press: Chapel Hill, NC & London.
- Mann, C. 2018. "Cash and Crowns. A Network Approach to Greek Athletic Prizes," ss. 293–312 i M. Canevaro *et al.* (eds.), *Ancient Greek History and Contemporary Social Science*. Edinburgh University Press: Edinburgh.
- Mariager, R. 2024. *Sjælekampen. Danskernes kolde krig*. Gyldendal: København.

- Martin, T.R. 1995. "Coins, Mints, and the Polis," ss. 257–91 i M.H. Hansen (ed.), *Sources for the Ancient Greek City-State*. Videnskabernes Selskab: København.
- Meiggs & Lewis, *GHI* = R. Meiggs & D. Lewis (eds.), *A Selection of Greek Historical Inscriptions to the End of the Fifth Century BC*. Rev. ed. Clarendon Press: Oxford, 1988.
- Mejer, J. & Bloch, D. (eds.). 2005. *Filosofiske skoler i Athen*. Det Nordiske Platonselskab: Viborg.
- Miller, S.G. 2004. *Ancient Greek Athletics*. Yale University Press: New Haven, CT & London.
- Murray, O. 1993. *Early Greece*. 2nd ed. Fontana Press: London.
- Mylonas, G.E. 1946. "The Eagle of Zeus," *Classical Journal* 41: 203–7.
- Neils, J. (ed.). 1992. *Goddess and Polis. The Panathenaic Festival in Ancient Athens*. Princeton University Press: Princeton, NJ.
- Neils, J. (ed.). 1996. *Worshipping Athena. Panathenaia & Parthenon*. University of Wisconsin Press: Madison, WI.
- Nicholson, N. 2021. "Greek Hippiic Contests," ss. 242–53 i A. Futrell & T.F. Scanlon (eds.), *The Oxford Handbook of Sport and Spectacle in the Ancient World*. Oxford University Press: Oxford.
- Nielsen, T.H. 2002. *Arkadia and Its Poleis in the Archaic and Classical Periods*. Vandenhoeck & Ruprecht: Göttingen.
- Nielsen, T.H. 2005. "A Polis as a Part of a Larger Identity Group: Glimpses from the History of Lepreon," *Classica & Mediaevalia* 56: 57–89.

- Nielsen, T.H. 2007. *Olympia and the Classical Hellenic City-State Culture*. Videnskabernes Selskab: København.
- Nielsen, T.H. 2011. "Team Ephesos," *Aigis Suppl. I: Festskrift til Chr. Gorm Tortzen*: 1–13: @ <https://tidsskrift.dk/aigis/article/view/145787/188976> (besøgt 7. februar 2025).
- Nielsen, T.H. 2012. "'When Zeus gave me victory' – a note on *Inschriften von Olympia* 166," *Nikephoros* 25: 155–58.
- Nielsen, T.H. 2014. "Panhellenic Athletics at Olympia," ss. 133–45 i P. Christesen & D.G. Kyle (eds.), *A Companion to Sport and Spectacle in Greek and Roman Antiquity*. Wiley Blackwell: Malden, MA.
- Nielsen, T.H. 2017. "Krigsbytteofringer i græske helligdomme (særligt Olympia)," *Antikkens Venner* 110: 4–28.
- Nielsen, T.H. 2018. *Two Studies in the History of Ancient Greek Athletics*. Videnskabernes Selskab: København.
- Nielsen, T.H. 2019. "Den 'olympiske fred' i det klassiske Grækenland," @ <http://idraetshistorie.dk/temaer/sport-i-antikken/den-olympiske-fred-i-det-klassiske-graekenland/> (besøgt 7. februar 2025).
- Nielsen, T.H. 2022. "Til ære for guderne – og lidt for staten," *Politiken Historie* 22: 34–43.
- Nielsen, T.H. 2023a. "Sport og politik i det klassiske Grækenland," *Antikkens Venner* 123: 4–16.
- Nielsen, T.H. 2023b. "Bystatens bagsider," *Logos. Klassikerforeningens medlemsblad*, 2. maj 2023: 5–7.

- Nielsen, T.H. 2023c. "Some Basic Aspects of Panhellenic Games and Festivals in the Late-Archaic and Classical Period," *Estudios Clásicos* 164: 65–88.
- Nielsen, T.H. 2024a. "Sport og soft power i de senarkaiske og klassiske græske bystater," *Aigis* 24.1: 1–64: @ <https://tidsskrift.dk/aigis/article/view/146018/189238> (besøgt 7. februar 2025).
- Nielsen, T.H. 2024b. *Use and Abuse of the Ancient Olympics by the Classical Greek City-States*. Olms Verlag: Hildesheim.
- Nielsen, T.H. 2024c. "Sportswashing at the Ancient Olympics?" ss. 317-33 i A.P. Matthaiou (ed.), *Periegetes. Peloponnesian Studies in Memory of Yanis A. Pikoulas*. Horos: Athen.
- Nye, J. 2004. *Soft Power – the Means to Success in World Politics*. Public Affairs: New York, NY.
- Osborne, R. 2018. *The Transformation of Athens. Painted Pottery and the Transformation of Classical Greece*. Princeton University Press: Princeton, NJ & Oxford.
- O’Sullivan, L. 2012. "Playing Ball in Greek Antiquity," *Greece & Rome* 59.1: 17–33.
- Palagia, O. & Choremi-Spetsieri, A. (eds.). 2007. *The Panathenaic Games*. Oxbow Books: Oxford.
- Papakonstantinou, Z. 2002. "Prizes in Early Archaic Greek Sport," *Nikephoros* 15: 51–67.

- Papakonstantinou, Z. 2024. "Sport Prizes in Archaic and Classical Greece: Funeral Games and The Great Panathenaia," ss. 91–113 i C. Begass *et al.* (eds.), *Money and Honor in Ancient Athletics*. Franz Steiner Verlag: Stuttgart.
- Parker, R. 2004. "Greek Dedications," *ThesCRA* I: 270–81.
- Perlman, P. 2000. *City and Sanctuary in Ancient Greece. The Theorodokia in the Peloponnese*. Vandenhoeck & Ruprecht: Göttingen.
- Pritchard, D.M. 2019. *Athenian Democracy at War*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Rabe, B. 2008. *Tropaia. τροπή und σκῦλα – Entstehung, Funktion und Bedeutung des griechischen Tropaions*. Verlag Marie Leidorf: Rahden.
- Ravnsborg, J. 2019. "Er et VM-værtsskab til 1.400 milliarder prisen værd for Qatar?," @ <https://idraetshistorie.dk/temaer/vm-i-qatar-2022/er-et-vm-vaertsskab-til-1-400-milliarder-kroner-prisen-vaerd-for-qatar/> (besøgt 7. februar 2025).
- Remijsen, S. 2010. "Challenged by Egyptians," ss. 98–123 i Z. Papakonstantinou (ed.), *Sport in the Cultures of the Ancient World. New Perspectives*. Routledge: London & New York, NY.
- Remijsen, S. 2011. "The So-Called 'Crown Games': Terminology and Historical Context," *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 177: 97–109.
- Rhodes, P.J. 2011. *Alcibiades*. Pen & Sword: Barnsley.

- Rhodes & Osborne, *GHI* 404–323 = P.J. Rhodes & R. Osborne (eds.), *Greek Historical Inscriptions 404–323 BC*. Oxford University Press: Oxford, 2003.
- Robert, L. 1967. “Sur des inscriptions d’Éphèse: fêtes, athlètes, empereurs, épigrammes,” *Revue de Philologie* 93: 7–87.
- Romano, D.G. 2007. “Judges and Judging at the Ancient Olympic Games,” ss. 95–113 i G.P. Schaus & S.R. Wenn (eds.), *Onward to the Olympics. Historical Perspectives on the Olympic Games*. The Canadian Institute in Greece: Athen.
- Rouse, W.H.D. 1902. *Greek Votive Offerings. An Essay in the History of Greek Religion*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Roy, J. 1998. “Thucydides 5.49.1–50.4: The Quarrel between Elis and Sparta in 420 BC, and Elis’ Exploitation of Olympia,” *Klio* 80: 360–68.
- Roy, J. 2004. “Elis,” ss. 489–504 i M.H. Hansen & T.H. Nielsen (ed.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. Oxford University Press: Oxford.
- Roy, J. 2013. “Olympia, Identity, and Integration: Elis, Eleia, and Hellas,” ss. 107–21 i P. Funke & M. Haake (eds.), *Greek Federal States and Their Sanctuaries. Identity and Integration*. Franz Steiner Verlag: Stuttgart.
- Roy, J. 2022. “Sparta; Mantinea and Parrhasia; Elis and Lepreon: Politics and Autonomy in 421-418 BC,” *Classica & Mediaevalia* 71: 105-28.
- Rups, M. 1986. *Thesaurus. A Study of the Treasury Building as Found in Greek Sanctuaries*. Diss. The Johns Hopkins University, MD.

- Rutherford, I. 2013. *State Pilgrims and Sacred Observers in Ancient Greece. A Study of Theōriā and Theōroi*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Rutter, N.K. 1997. *Greek Coinages of Southern Italy and Sicily*. Spink: London.
- Schröder, J. 2020. *Die Polis als Sieger. Kriegsdenkmäler im archaisch-klassischen Griechenland*. De Gruyter: Berlin.
- Schwartz, A. 2020. “Thukydid, *Den peloponnesiske Krig*. 2. bog,” *Aigis* 20.1: 1–65: @ <https://tidsskrift.dk/aigis/article/view/145957/189153> (besøgt 7. februar 2025).
- Schwartz, A. 2023. “Thukydid, *Den peloponnesiske Krig*. 6. bog,” *Aigis* 23.1: 1–62: @ <https://tidsskrift.dk/aigis/article/view/146001/189223> (besøgt 7. februar 2025).
- Scott, M. 2010. *Delphi and Olympia. The Spatial Politics of Panhellenism in the Archaic and Classical Periods*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Seltman, C.T. 1921. *The Temple Coins of Olympia*. Bowes & Bowes: Cambridge.
- Shear, J.L. 2001. *Polis and Panathenaia: The History and Development of Athena's Festival*. Diss. University of Pennsylvania.
- Shear, J.L. 2003. “Prizes from Athens: The List of Panathenaic Prizes and the Sacred Oil,” *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 142: 87–108.

- Shear, J.L. 2021a. *Serving Athena. The Festival of the Panathenaia and the Construction of Athenian Identities*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Shear, J.L. 2021b. “The Panathenaia and Local Festivals,” ss. 98–108 i A. Futrell & T.F. Scanlon (eds.), *The Oxford Handbook of Sport and Spectacle in the Ancient World*. Oxford University Press: Oxford.
- Shear, T.L. 2016. *Trophies of Victory. Public Building in Periklean Athens*. Princeton University Press: Princeton, NJ.
- Simpson, M. 2021. “What is Sportswashing? Definition of the Sports Term amid Newcastle United Takeover,” *National World*. October 11, 2021: @ <https://www.nationalworld.com/sport/football/what-is-sportswashing-definition-of-the-sports-term-amid-newcastle-united-takeover-3414209> (besøgt 7. februar 2025).
- Sinn, U. 2021. “Origins of the Olympics to the Sixth Century BCE,” ss. 65–73 i A. Futrell & T.F. Scanlon (eds.), *The Oxford Handbook of Sport and Spectacle in the Ancient World*. Oxford University Press: Oxford.
- Slater, W.J. 2012. “Stephanitic Orthodoxy?” *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 182: 168–78.
- Slater, W.J. & Summa, D. 2006. “Crowns at Magnesia,” *Greek, Roman & Byzantine Studies* 46: 275–99.
- Wolicki, A. 2002. “The Heralds and the Games in Archaic and Classical Greece,” *Nikephoros* 15: 69–97.

Young, D.C. 1984. *The Olympic Myth of Greek Amateur Athletics*. Ares Publishers: Chicago, IL.